

Archeologisch bureauonderzoek voor
het plangebied Meppel-Kruisstraat,
gemeente Meppel

Mark Groenhuijzen

VU
hbs

archeologie

VRIJE
UNIVERSITEIT
AMSTERDAM

Zuidnederlandse Archeologische Notities

xxx

ZAAW

Archeologisch bureauonderzoek voor
het plangebied Meppel-Kruisstraat,
gemeente Meppel

Mark Groenhuijzen

Zuidnederlandse Archeologische Notities

XXX

Amsterdam 2020
VUhs archeologie

De serie *Zuidnederlandse Archeologische Notities* is een uitgave van VUhs archeologie, Amsterdam

COLOFON

Opdrachtgever:	Mateboer Milieutechniek B.V.
Bevoegd gezag:	Gemeente Meppel
Project:	Meppel-Kruisstraat
Type onderzoek:	Archeologisch bureauonderzoek
Uitvoerder:	VUhs archeologie
Plaats documentatie:	VUhs, Archis, e-depot
Archis-zaakidentificatie:	n.n.b.
Project-code:	MPL-KS-20
Coördinaten:	209.325 / 523.825
Provincie, gemeente:	Drenthe, Meppel
Kaartblad:	21E
Kadastrale aanduiding:	MPL00 A 8516, 8804, 8805
Omvang plangebied:	ca. 3803 m ²
Status:	concept
Datum:	september 2020
Auteur:	dr. M.R. Groenhuijzen
Illustraties:	dr. M.R. Groenhuijzen
Autorisatie:	drs. M. Bink
Omslagontwerp:	M. Kriek
ISBN:	xxx

©VUhs archeologie, Amsterdam, november 2020
De Boelelaan 1105
1081 HV AMSTERDAM

INHOUD

Samenvatting.....	5
1 Inleiding.....	6
1.1 Kader en motivatie.....	6
1.2 Doel en vraagstelling van het onderzoek.....	6
1.3 Opzet van het rapport.....	7
2 Bureauonderzoek.....	8
2.1 Doelstelling.....	8
2.2 Methode.....	8
2.3 Resultaten.....	9
2.3.1 Plangebied (LS01).....	9
2.3.2 Huidige situatie (LS02).....	9
2.3.3 Landschap (LS04).....	9
2.3.4 Archeologie (LS04).....	11
2.3.5 Historische situatie (LS03).....	12
2.3.6 Archeologische verwachting (LS05).....	18
3 Conclusie.....	20
4 Aanbevelingen.....	22
5 Literatuur.....	23

BIJLAGEN

Bijlage 1. Meppel-Kruisstraat. Archeologische perioden.

Bijlage 2. Meppel-Kruisstraat. Locatie van het plangebied op de topografische kaart (bron: PDOK).

Bijlage 4. Meppel-Kruisstraat. Geomorfologische kaart met daarop geprojecteerd het plangebied (bron: Alterra 2008).

Bijlage 5. Meppel-Kruisstraat. Hoogtemodel met daarop geprojecteerd het plangebied (bron: Actueel Hoogtebestand Nederland 2019).

Bijlage 6. Meppel-Kruisstraat. Bodemkaart met daarop geprojecteerd het plangebied (bron: Alterra 2006).

Bijlage 7. Meppel-Kruisstraat. Archeologische gegevens rondom het plangebied (bron: Archis III).

Bijlage 8. Meppel-Kruisstraat. Kadastrale minuutkaart uit 1811-1832 met daarop geprojecteerd het plangebied (bron: Beeldbank RCE).

Bijlage 9. Meppel-Kruisstraat. Topografische kaart uit 1893 met daarop geprojecteerd het plangebied (bron: Topotijdreis Kadaster).

Bijlage 10. Meppel-Kruisstraat. Topografische kaart uit 1995 met daarop geprojecteerd het plangebied (bron: Topotijdreis Kadaster).

Bijlage 11. Meppel-Kruisstraat. Bekende archeologische verwachting voor het plangebied voor de Midden-Nieuwe Tijd en Late Nieuwe Tijd.

SAMENVATTING

In het plangebied Meppel-Kruisstraat is het voornemen sloop- en nieuwbouwwerkzaamheden uit te voeren. VUHbs archeologie is verzocht een archeologisch onderzoek in de vorm van een bureauonderzoek uit te voeren, zodat meer inzicht wordt verkregen in de bodemopbouw en archeologische verwachting van het plangebied.

Het bureauonderzoek heeft aangetoond dat voor het hele plangebied nog een algemene hoge verwachting geldt op het aantreffen van sporen en resten van bewoning uit de periode Late Middeleeuwen-Midden-Nieuwe Tijd, een specifieke verwachting voor bebouwing bekend van historisch kaartmateriaal die teruggaat tot minstens het begin van de 19de eeuw, en daarnaast nog een onbekende verwachting op het aantreffen van sporen en resten van bewoning uit de periode Steentijd-Middeleeuwen op het onderliggende dekzand. Op basis van deze bevindingen wordt archeologisch vervolgonderzoek zinvol of noodzakelijk geacht. Geadviseerd wordt vervolgonderzoek uit te voeren in de vorm van een verkennend booronderzoek. Het doel van dit verkennend booronderzoek is om de bodemopbouw en mate van intactheid vast te stellen, en deze archeologische verwachting te toetsen. Daarbij dienen ook de voorgenomen werkzaamheden in meer detail bekend te zijn, zodat kan worden geëvalueerd in hoeverre deze een bedreiging vormen voor de potentiële archeologische niveaus, en aan de hand daarvan te bepalen of en waar vervolgonderzoek noodzakelijk is.

Het is aan de bevoegde overheid, de gemeente Meppel, om op basis van dit advies een besluit te nemen ten aanzien van het vervolgtraject. De archeologische meldingsplicht blijft te allen tijde van kracht. Wanneer tijdens graafwerkzaamheden archeologische sporen of resten worden aangetroffen, dan dient dit, conform art. 5.10 van de Erfgoedwet 2016, direct te worden gemeld bij de bevoegde overheid.

1 INLEIDING

1.1 KADER EN MOTIVATIE

In opdracht van Mateboer Milieutechniek B.V. heeft VUhbs archeologie een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd voor het plangebied Meppel-Kruisstraat in de gemeente Meppel (bijlage 2). Binnen dit plangebied is het voornemen sloop- en nieuwbouwwerkzaamheden uit te voeren. Dit onderzoek is uitgevoerd in het kader van de aanvraag van een omgevingsvergunning.

Door de werken kunnen de bodem en eventueel aanwezige archeologische resten worden verstoord. Het plangebied is op de archeologische beleidskaart van de gemeente Meppel aangemerkt als deel van de historische kern.¹ In het bestemmingsplan kent het plangebied daarom een dubbelbestemming met betrekking tot de archeologie, op basis waarvan vroegtijdig archeologisch onderzoek uitgevoerd dient te worden naar de eventuele aanwezigheid van archeologische resten. In het bestemmingsplan is het gebied gemarkeerd als ‘Waarde – Archeologie 1’, waarvoor geldt dat archeologisch vooronderzoek dient plaats te vinden bij bodemingrepen met een oppervlak groter dan 50 m².² De voorgenomen werkzaamheden overschrijden deze grens, wat betekent dat archeologisch onderzoek noodzakelijk is.

Allereerst is een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd om een specifiek verwachtingsmodel op te stellen. Dit onderzoek is uitgevoerd door dr. M.R. Groenhuijzen. Het archeologisch onderzoek is uitgevoerd conform de eisen die gesteld worden in de Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (KNA versie 4.1) en BRL 4000, specifiek BRL 4002 (bureauonderzoek) en BRL 4003 (inventariserend veldonderzoek).³ VUhbs archeologie is gecertificeerd voor het uitvoeren van archeologisch (veld)onderzoek.⁴

1.2 DOEL EN VRAAGSTELLING VAN HET ONDERZOEK

Het doel van het archeologisch onderzoek is een verwachting op te stellen over de eventuele aanwezigheid van archeologische vindplaatsen in het plangebied. In het bureauonderzoek dient aan de hand van bestaande bronnen informatie verworven te worden over bekende of te verwachten archeologische sporen en resten. Deze informatie moet resulteren in een gespecificeerde archeologische verwachting, die in het aansluitende stadium van het onderzoek kan worden getoetst door middel van een verkennend booronderzoek. Uiteindelijk dient het onderzoek te resulteren in een advies ten aanzien van eventueel archeologisch vervolgonderzoek. De vraagstelling van het onderzoek is als volgt:

- 1) Wat is de reeds bekende geo(morfo)logische en bodemkundige opbouw van het plangebied?
- 2) Wat zijn de vooraf bekende en verwachte archeologische sporen en resten binnen het onderzoeksgebied? Wat is bekend van het karakter, de omvang, (diepte)ligging, uiterlijke kenmerken, datering, gaafheid en conservering van deze sporen en resten?

Aan de hand van de bovenstaande deelvragen kan een advies gevormd worden over eventueel archeologisch vervolgonderzoek, in de vorm van een antwoord op de volgende vraag:

- 3) Wat zijn de te nemen vervolgstappen om te komen tot een waardering van de eventueel aanwezige archeologische resten, op basis waarvan uiteindelijk een beleidsbeslissing (meestal een selectiebesluit) genomen kan worden?

¹ De Boer/Van der Aa 2010.

² Planidentificatie NL.IMRO.0119.Binnenstad-BPC1; www.ruimtelijkeplannen.nl.

³ www.sikb.nl.

⁴ Procescertificaat nr. K94275/05.

1.3 OPZET VAN HET RAPPORT

De verslaglegging is per uitgevoerd onderdeel van het onderzoek samengesteld. In hoofdstuk 2 zullen de resultaten van het bureauonderzoek worden beschreven (vraag 1 en 2). Een conclusie naar aanleiding van het uitgevoerde onderzoek wordt gepresenteerd in hoofdstuk 3 op basis van de gestelde deelvragen. Afsluitend zal in hoofdstuk 4 een advies gegeven worden ten aanzien van eventuele vervolgstappen in het kader van de archeologische monumentenzorg (vraag 3).

2 BUREAUONDERZOEK

2.1 DOELSTELLING

Het doel van het bureauonderzoek is het verwerven van informatie over bekende of verwachte archeologische waarden binnen een omschreven gebied aan de hand van bestaande bronnen. Hierbij zullen gegevens verzameld worden met betrekking tot de aan- of afwezigheid, het karakter, de omvang, (diepte)ligging, uiterlijke kenmerken, datering, gaafheid en conservering van archeologische en cultuurhistorische waarden en aardwetenschappelijke gegevens. Het dient te resulteren in een gespecificeerde verwachting, op basis waarvan een beslissing genomen kan worden ten aanzien van eventueel vervolgonderzoek.

2.2 METHODE

Het bureauonderzoek is uitgevoerd conform de specificaties uit de KNA 4.1 en BRL 4002 (LS01 t/m LS06). Een eerste stap hierin is het afbakenen van het plan- en onderzoeksgebied en het vaststellen van de consequenties van toekomstig gebruik (LS01). In de volgende stappen wordt achtereenvolgens vastgesteld wat de huidige situatie is (LS02), hoe de historische situatie is en of er verstoringen bekend zijn (LS03) en wat de bekende archeologische waarden en aardwetenschappelijke gegevens zijn (LS04).

Voor de beschrijving van de archeologische waarden wordt gebruik gemaakt van Archis III, de online archeologische database van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE), de Archeologische Monumenten Kaart (AMK), en waar mogelijk informatie over eerder gedaan onderzoek en archeologische waarnemingen. Naast deze informatie wordt ook gebruik gemaakt van gemeentelijke beleids- en verwachtingskaarten. Voor het huidige onderzoek betreft dit de archeologische verwachtings- en beleidskaart van de gemeente Meppel.⁵ De aardwetenschappelijke waarden worden beschreven aan de hand van geologische, geomorfologische⁶ en bodemkundige⁷ kaarten en het hoogtemodel van Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN).⁸ Er kon geen gebruik gemaakt worden van archieven van bouw-/constructietekeningen omdat deze niet beschikbaar zijn voor de bebouwing in het plangebied.

Op basis van de in boven beschreven specificaties verkregen gegevens wordt een gespecificeerd verwachtingsmodel opgesteld (LS05), waarin zo gedetailleerd mogelijk de verwachte archeologische resten beschreven worden. Onderhanden rapportage is opgesteld volgens specificatie LS06. Van de gebruikte bronnen wordt een overzicht gegeven in tabel 1.

Bron	Referentie
Archis III (Archeologisch Informatie Systeem)	archis.cultureelerfgoed.nl
Beeldbank RCE (historisch kaartmateriaal)	beeldbank.cultureelerfgoed.nl
Dinoloket (ondergrondgegevens)	www.dinoloket.nl
Topotijdreis Kadaster (historisch kaartmateriaal)	www.topotijdreis.nl
Basisregistratie Adressen en Gebouwen (bouwgegevens)	bagviewer.kadaster.nl
Overige literatuur	zie tekst

Tabel 1. Overzicht van de voor het bureauonderzoek gebruikte bronnen.

⁵ De Boer/Van der Aa 2010.

⁶ Alterra 2008.

⁷ Alterra 2006.

⁸ Actueel Hoogtebestand Nederland 2019; www.ahn.nl.

2.3 RESULTATEN

2.3.1 PLANGEBIED (LS01)

Het plangebied betreft de percelen van de adressen Kruisstraat 2-10 te Meppel, kadastraal bekend staand als MPL00 A 8516, 8804 en 8805. Binnen het plangebied is het voornemen een deel van de bestaande bebouwing te slopen, hoewel er ook een deel bewaard blijft. Dit geldt in ieder geval voor het pand op het adres Kruisstraat 6. Dit wordt gevolgd door de realisatie van nieuwbouw in het plangebied. Het voorgenomen oppervlak van de hieraan gerelateerde graafwerkzaamheden of de voorgenomen verstoringsdiepte is op dit moment nog niet bekend. Het totale oppervlak van het plangebied bedraagt circa 3803 m².

Het plangebied is op de archeologische beleidskaart van de gemeente Meppel aangemerkt als deel van de historische kern.⁹ In het bestemmingsplan kent het plangebied daarom een dubbelbestemming met betrekking tot de archeologie, op basis waarvan vroegtijdig archeologisch onderzoek uitgevoerd dient te worden naar de eventuele aanwezigheid van archeologische resten. In het bestemmingsplan is het gebied gemarkeerd als 'Waarde – Archeologie 1', waarvoor geldt dat archeologisch vooronderzoek dient plaatst te vinden bij bodemingrepen met een oppervlak groter dan 50 m².¹⁰ De voorgenomen werkzaamheden zullen deze grens overschreden, wat betekent dat archeologisch onderzoek noodzakelijk is.

2.3.2 HUIDIGE SITUATIE (LS02)

Het plangebied betreft het perceel van de percelen van de adressen Kruisstraat 2-10 te Meppel. Deze grenzen aan de zuidwestzijde aan de Kruisstraat, aan de noordoostzijde aan de Noteboomstraat, aan de zuidoostzijde aan het Slotplantsoen, en aan de noordwestzijde aan de bebouwing op de adressen Kruisstraat 12 en Noteboomstraat 9. Circa 60% van dit gebied is thans bebouwd. De uitzonderingen hierop vormen een parkeerplaats aan de noordoostzijde, een verharde oprit in de noordwesthoek, en een deel van het plantsoen in de zuidoosthoek. Volgens de Basisregistratie Adressen en Gebouwen (BAG) stammen de panden op de adressen Kruisstraat 2, Kruisstraat 6 en Kruisstraat 10 uit respectievelijk 1984, 1994 en 1950.¹¹ Dit refereert echter naar alle waarschijnlijk naar verbouw-/uitbouwfasen van deze bebouwing. In sectie 2.3.5 wordt aangetoond dat het grootste deel van deze bebouwing al significant ouder is en vaak teruggaat tot in ieder geval het begin van de 19de eeuw.

2.3.3 LANDSCHAP (LS04)

Het plangebied ligt aan de westelijke rand van het Drentse zandgebied. De ondergrond in de provincie Drenthe is voor een belangrijk deel gevormd tijdens de voorlaatste ijstijd, het Saalien (circa 238.000-126.000 jaar geleden). Gedurende deze ijstijd bereikte de Scandinavische ijskap ook ons land, en reikte het ongeveer tot de lijn Haarlem-Utrecht-Nijmegen, waarmee ook het plangebied werd bedekt. Onder het ijs is door uitsmelting van puin dat werd vervoerd door het ijs en deformatie van het materiaal onder het ijs zogenaamde keileem afgezet. Keileem bestaat uit een mengsel van klei, zand en stenen en wordt gerekend tot het Laagpakket van Gieten binnen de Formatie van Drente.¹²

Het keileem ontbreekt echter ter plaatse van het plangebied. Tijdens een fase van het Saalien dat het ijsfront voor een langere tijd op de lijn Texel-Urk-Steenwijk-Emmen lag, is aan de voet van dit front een dal uitgesneden door het smeltwater van de gletsjer en het rivierwater dat langs het front naar de zee

⁹ De Boer/Van der Aa 2010.

¹⁰ Planidentificatie NL.IMRO.0119.Binnenstad-BPC1; www.ruimtelijkeplannen.nl.

¹¹ Basisregistratie Adressen en Gebouwen; bagviewer.kadaster.nl.

¹² Berendsen 2008a, 166; TNO-GDN 2020b.

stroomde. Dit wordt het zogenaamde oerstroombdal van de Vecht genoemd. De huidige Vecht en de Reest stromen respectievelijk aan de zuid- en noordzijde van dit oerstroombdal.¹³

Tijdens de laatste ijstijd, het Weichselien (circa 116.000–11.700 jaar geleden), raakte Nederland niet onder landijs bedekt. Wel kwam het land te liggen in de periglaciaire zone. Door de permanent bevroren ondergrond stroomde sneeuwmeltwater veelal oppervlakkig af, waarbij een vlakte van smeltwaterafzettingen kan zijn gevormd. In hellingen van ruggen in het landschap kunnen bovendien smeltwaterdalen zijn gevormd. Door de beken en afstromend smeltwater zijn zogenaamde fluvioperiglaciaire afzettingen afgezet. Deze worden gerekend tot de Formatie van Boxtel.¹⁴ Door het gebrek aan vegetatie tijdens deze ijstijd kon zand ook eenvoudig door de wind worden verplaatst, en als een deken over het landschap worden afgezet. Deze zogenaamde dekzanden zijn afgezet op het keileem ten noorden van het plangebied en de fluvioperiglaciaire smeltwaterafzettingen. De dekzanden worden gerekend tot het Laagpakket van Wierden binnen de Formatie van Boxtel.¹⁵

Vanaf het Holoceen, de huidige warme periode (sinds circa 11.700 jaar geleden), is in de beekdalen en in het lager gelegen zandgebied aan de westzijde van Meppel veen gaan groeien onder invloed van hoge grondwaterspiegels. Het voedselrijke kwel- en beekoverstromingswater zorgde voor de vorming van broek-, zegge- en rietveen. Het veen dat is gegroeid onder invloed van hoge grondwaterspiegels wordt ook wel laagveen genoemd. Plaatselijk groeide het veen echter ook boven de waterspiegel uit en werd het enkel nog gevoed door voedselarm regenwater, waarbij veenmosveen is gevormd. Dit veen wordt hoogveen genoemd. Het veen dat is gevormd tijdens het Holoceen wordt gerekend tot de Formatie van Nieuwkoop.¹⁶

Het plangebied is niet gekarteerd op de geomorfologische kaart (bijlage 4) vanwege de ligging in een bebouwde zone.¹⁷ Uit de kartering van het gebied rondom Meppel kan echter worden afgeleid dat het plangebied waarschijnlijk ligt op een vlakte van smeltwaterafzettingen, aan de rand van een dalvormige laagte. Dit is het natuurlijke beekdal van de Wold Aa. Op korte afstand ten westen van het plangebied zal het dal van de Wold Aa samenvloeien met dat van de Reest. Ten zuiden van Meppel is een vlakte van ten dele verspoelde dekzanden gekarteerd. Ten westen van Meppel begint het Friese veengebied, en is een ontgonnen veenvlakte gekarteerd.

Op het hoogtemodel (bijlage 5) is te zien dat het plangebied aan de noordzijde ligt van een kleine verhoging in het landschap.¹⁸ Dit is mogelijk deels antropogeen, al zal er deels ook sprake zijn van een natuurlijke verhoging waarop de kern van Meppel is ontstaan. Het plangebied is globaal gelegen tussen 1.3 m NAP (aan de noordoostgrens) en 2.0 m NAP (aan de westgrens).

Vergelijkbaar met de kartering op de geomorfologische kaart, is het plangebied ook op de bodemkaart (bijlage 6) gekarteerd als een bebouwde zone.¹⁹ Dit betekent dat de bodem plaatselijk significant veranderd kan zijn door de impact van de bebouwing. Op basis van de omliggende elementen kan gesteld worden dat het oorspronkelijke bodemtype waarschijnlijk een beekerdgrond of veldpodzolgrond op zand is geweest, eventueel met een moerige bovengrond. Veldpodzolgronden zijn kenmerkend voor laagten of lage ruggen in het zandgebied.²⁰ Beekerdgronden komen voor in zandige beekdalen; hier ontbreekt een podzolprofiel vanwege de hoge grondwaterstand.²¹ In het dal van de Wold Aa komen meerveengronden voor op zegge-, riet- of broekveen.

¹³ Berendsen 2008b, 73.

¹⁴ Berendsen 2008a, 194–195; TNO-GDN 2020a.

¹⁵ Berendsen 2008a, 192–193; TNO-GDN 2020a.

¹⁶ Berendsen 2008a, 225; Berendsen 2008b, 143; TNO-GDN 2020c.

¹⁷ Ruimtelijke Informatie Viewer Gemeente Apeldoorn; riviewer.apeldoorn.nl.

¹⁸ Actueel Hoogtebestand Nederland 2019.

¹⁹ Alterra 2006.

²⁰ De Bakker/Schelling 1989, 127.

²¹ De Bakker/Schelling 1989, 146–147.

2.3.4 ARCHEOLOGIE (LS04)

In de directe omgeving van het plangebied is al eerder archeologisch onderzoek verricht (bijlage 7). In de volgende alinea's wordt een overzicht gegeven van de relevante bekende gegevens in de omgeving.

Archeologische monumenten (AMK)

Het plangebied is gelegen binnen een AMK-terrein van hoge archeologische waarde. Dit betreft het centrum van Meppel. Volgens de beschrijving bij deze AMK-vermelding gaat het om een terrein met bewoningssporen uit de Late Middeleeuwen tot en met de Nieuwe Tijd. De begrenzing is gebaseerd op de topografische militaire kaart van 1853.²²

Archeologische onderzoeksmeldingen

Voor de herinrichting van de Noteboomstraat, direct ten noorden van het huidige plangebied, heeft RAAP in maart-april 2018 een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd.²³ In het bureauonderzoek is gesteld dat voor het hele gebied een hoge archeologische verwachting geldt voor de periode Middeleeuwen-Nieuwe Tijd, op basis van de ligging aan de noordelijke rand van de historische kern van Meppel. Tevens zou intact dekzand kunnen voorkomen met mogelijke resten uit de Steentijd vanaf circa 150 cm onder maaiveld.²⁴ Omdat de bodemingrepen zouden reiken tot 200 cm onder maaiveld, is geadviseerd een archeologische begeleiding van de werkzaamheden uit te voeren.²⁵ De archeologische begeleiding is uitgevoerd door RAAP in de periode september 2019-april 2020. Het rapport over dit onderzoek is nog niet beschikbaar. In de eerste bevindingen van het veldwerk is slechts vermeldt dat er enkele sporen uit de Nieuwe Tijd zijn aangetroffen.²⁶

Voor de herinrichting van de Hoofdstraat, Kerkplein en Hoogetin, onder meer gelegen direct aan de zuidwesthoek van het huidige plangebied, heeft ADC ArcheoProjecten in juni 2009 een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd.²⁷ De Hoofdstraat nabij het plangebied is in dit bureauonderzoek vrijgegeven op basis van de verwachte verstoring die is veroorzaakt door de reeds aanwezige rioleringen.²⁸ Voor enkele andere zones, met name ter plaatse van voormalige bruggen in de Hoofdstraat, heeft ADC ArcheoProjecten in september 2009 een archeologische begeleiding van de werkzaamheden uitgevoerd.²⁹ Hier is gebleken dat de bodem al veel verstoord is door de aanwezige riolering. Er zijn dan ook weinig sporen en vondsten aangetroffen, met uitzondering van een fragment van een landhoofd van een brug die vermoedelijk dateert uit de 17de eeuw.³⁰

Voor werkzaamheden aan bebouwing op de kruising Hoofdstraat/Kruisstraat, gelegen op 20 m ten westen van het huidige plangebied, zou de inmiddels opgeheven Archeologische Vereniging Meppel in januari-februari 2005 een archeologische begeleiding hebben uitgevoerd. De resultaten van dit onderzoek zijn helaas niet beschikbaar.³¹

Voor het adres Woldstraat 68, gelegen op 190 m ten oosten van het huidige plangebied, heeft Grontmij in juni 2006 een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd.³² In het bureauonderzoek is een middelhoge archeologische verwachting opgesteld voor resten uit de periode Late Middeleeuwen-Nieuwe Tijd, in het bijzonder mogelijke resten van een termijnhuis/gasthuis.³³ Omdat de werkzaamheden een bedreiging vormen voor eventuele resten is geadviseerd een archeologische

²² AMK-monumentnummer 12851.

²³ Van den Bergh 2018; Archis-zaakidentificatie 4595100100.

²⁴ Van den Bergh 2018, 7.

²⁵ Van den Bergh 2018, 7-8.

²⁶ Archis-zaakidentificatie 4736016100.

²⁷ Van Kappel/De Boer 2009; Archis-zaakidentificatie 2262210100.

²⁸ Huisman 2009, 5.

²⁹ Huisman 2009; Archis-zaakidentificatie 2257376100.

³⁰ Huisman 2009, 6.

³¹ Archis-zaakidentificatie 2040010100.

³² Lubbers/Hesseling 2006; Archis-zaakidentificatie 2123490100.

³³ Lubbers/Hesseling 2006, 10.

begeleiding van de werkzaamheden in combinatie met een verkennend booronderzoek uit te voeren.³⁴ Dit onderzoek is uitgevoerd door ADC ArcheoProjecten in juni 2007.³⁵ Hierbij zijn sporen en resten van bewoning aangetroffen van de 17de tot de 20ste eeuw, met name muurwerk, kelders, waterputten en sloten. Er zijn geen resten van een termijnhuis aangetroffen.³⁶

Voor een herinrichting van een deel van de Vledderstraat, gelegen op circa 190 m ten zuidoosten van het huidige plangebied, heeft Bureau voor Archeologie in januari 2015 een archeologisch bureauonderzoek en verkennend booronderzoek uitgevoerd.³⁷ In het bureauonderzoek is een verwachting opgesteld op het aantreffen van sporen en resten van bewoning uit de periode Late Middeleeuwen-Nieuwe Tijd, met eventueel resten van voor de laatmiddeleeuwse bewoning in de top van een oorspronkelijke bodem.³⁸ In het booronderzoek is een recent opgebracht pakket aangetroffen tot 15-70 cm onder maaiveld, met daaronder nog meer antropogene lagen tot 150-250 cm onder maaiveld. Vanaf deze diepte komt dekzand voor. Op basis van het aangetroffen aardewerk is de laag direct boven het dekzand op zijn vroegst in de Midden-Nieuwe Tijd omgewerkt of opgebracht.³⁹ Omdat dit als niet behoudenswaardig is beschouwd, is dit onderzoeksgebied vrijgegeven.⁴⁰

Archeologische vondstmeldingen

Ten westen van het plangebied zijn twee vondstmeldingen gedaan aan de Kruisstraat. De dichtstbijzijnde melding is gelegen op 30 m ten westen van het huidige plangebied, ter plaatse van het adres Kruisstraat 16. Hier zijn waarnemingen gedaan bij de sloop van een bakkerij in 2003. Het zou gaan om een pand uit het laatste deel van de 16de eeuw, met 17de-eeuwse kenmerken aan de buitenzijde. Er is tevens een 17de-eeuwse kelder aangetroffen. Er zijn vondsten aangetroffen die mogelijk wijzen op een eerder gebruik als bierbrouwerij. Onder de fundering was een schervenpakket aanwezig dat globaal gedateerd is in de periode 1400-1900.⁴¹

Op 70 m ten westen van het huidige plangebied zijn waarnemingen gedaan bij de sloop van een woonhuis in 2002. Hier zou het gaan om een oorspronkelijk laat-15de-eeuws gebouw. Van de oudste bouwfase zouden nog de zijgevels, grote delen van de achtergevel, een kelder met vier kruisgewelven en een zuil van Bentheimer zandsteen, en een gebintconstructie van de kap bewaard zijn gebleven. In de eerste fase zijn resten aangetroffen gerelateerd aan een bierbrouwerij. In het begin van de 17de eeuw heeft er een koperslager gezeten. In de vroeg-18de eeuw is het pand verbouwd. Onder de oudste fase van deze bebouwing zijn scherven aangetroffen uit circa 1400.⁴²

2.3.5 HISTORISCHE SITUATIE (LS03)

De plaats Meppel is waarschijnlijk in de Late Middeleeuwen ontstaan op een kleine verhoging in het dekzandlandschap. Het toponiem komt voor het eerst voor in een historische bronnen uit de 12de eeuw als 'Mepele' en in de 13de eeuw als 'apud Mapele'. De herkomst van deze naam is onzeker; eerder is het wel verklaard als een afleiding uit het Germaanse '*mapulja-' (plaats waar ahorns staan).⁴³ Aanvankelijk was Meppel slechts een verzameling van enkele boerderijen die ondergeschikt waren aan het kerspel Kolderveen. Pas vanaf het eind van de 15de eeuw kwam de plaats in opkomst, en kreeg het een functie als turfoverslag en regionale markt.

³⁴ Lubbers/Hesseling 2006, 11.

³⁵ Jezeer 2009; Archis-zaakidentificatie 2158701100.

³⁶ Jezeer 2009, 17.

³⁷ De Boer 2015; Archis-zaakidentificatie 2469231100.

³⁸ De Boer 2015, 14-15.

³⁹ De Boer 2015, 16-17.

⁴⁰ De Boer 2015, 19.

⁴¹ Archis-zaakidentificatie 3032107100.

⁴² Archis-zaakidentificatie 3170789100.

⁴³ Van Berkel/Samplonius 2018.

Op een kaart opgenomen door Cornelis Pijnacker in 1634 en gepubliceerd door Johan Blaeu in zijn 'Toonneel des Aerdrickx, ofte Nieuwe Atlas' in 1662-1664, is het algemene plan van de kern van Meppel te zien (fig. 2.1).⁴⁴ Hoewel het stratenpatroon hier heel schetsmatig is ingetekend, lijkt het duidelijk dat de oudste kern van Meppel min of meer begrensd wordt door de 'Echtinger nieuwe grift' (thans Hoogeveense Vaart) in het zuiden, het Meppelerdiep in het westen en een kleine watergang ter plaatse van de huidige Noteboomstraat (zie volgende alinea) in het noorden. De noord-zuid georiënteerde straat is de Hoofdstraat. De west-oost georiënteerde wegen zouden dan de Brouwersstraat/Keizersgracht, Kerkplein/Groenmarkt, Woldstraat en Kruisstraat/Touwstraat kunnen zijn. Dat zou betekenen dat er in deze periode nog geen bebouwing aanwezig is aan de noordzijde van de Kruisstraat, tussen de Kruisstraat en de watergang ter plaatse van de huidige Noteboomstraat. Of dit echt het geval is geweest kan echter op basis van deze ruwe kaart niet met zekerheid vastgesteld worden, omdat deze niet is ingetekend als een accurate stadsplattegrond. Bovendien wijzen archeologische vondstmeldingen aan de noordzijde van de Kruisstraat (zie sectie 2.3.4) erop dat er wel degelijk sprake was van bebouwing aan deze zijde vanaf de 15de-16de eeuw.

Fig. 2.1. Uitsnede van een kaart uit het 'Toonneel des Aerdrickx, ofte Nieuwe Atlas' van Joan Blaeu uit 1662-1664. De Kruisstraat/Touwstraat zou de meest noordoostelijke straat in Meppel in dit kaartbeeld kunnen zijn, hier direct grenzend aan een watergang (bron: Erfgoed Leiden en Omstreken; erfgoedleiden.nl).

⁴⁴ Erfgoed Leiden en Omstreken; erfgoedleiden.nl.

De oudste kaart waar het plangebied nauwkeurig op kan worden afgebeeld betreft de kadastrale minuutkaart uit 1811-1832 (bijlage 8).⁴⁵ Hier is te zien dat de huidige Kruisstraat en Touwstraat (hier 'Kruisweg' en 'Touwbaan' genoemd) reeds hun huidige tracé volgen. Het plangebied is gelegen direct aan de noordzijde van de Kruisstraat, tussen deze weg en een watergang ter plaatse van de huidige Noteboomstraat. Opvallend is wel de aanwezigheid van één straat die thans niet meer bestaat; vanaf de Kruisstraat loopt door het huidige park aan het Slotplantsoen een weg naar de genoemde watergang. Deze straat heet ook de Noteboomstraat; tijdens een herinrichting van het gebied tussen de jaren '50 en '80 is deze weg omgelegd naar haar huidige tracé. Het voormalige tracé doorkruist het meest oostelijke deel van het plangebied. Er is tevens een steeg aanwezig die langs de oostzijde van het huidige gebouw met het adres Kruisstraat 2 loopt en loodrecht op de watergang eindigt. Er is tevens nog een steeg aanwezig ter plaatse van het huidige adres Kruisstraat 10. Langs de huidige Kruisstraat, het voormalige tracé van de Noteboomstraat door het huidige park aan het Slotplantsoen, en de genoemde stegen zijn meerdere gebouwen aanwezig. Volgens de bijbehorende Oorspronkelijke Aanwijzende Tafel gaat het hier om enkele huizen met tuinen. De eigenaren van deze huizen hebben volgens deze tafel beroepen als wever, schilder, kuiper, koopman, kastelein, voerman en veehouder. In geen geval staat echter een werkplaats of winkel vermeldt, hoewel uit de latere geschiedschrijving (zie onder) blijkt dat de gebouwen langs de Kruisstraat in de 19de eeuw wel degelijk ook een werkplaats-/winkelfunctie hadden.

Er zijn enkele relatief kleine huizen zichtbaar, met name langs de steeg aan de oostzijde van het huidige gebouw met het adres Kruisstraat 2. Deze steeg had de naam 'Krakerij', genoemd naar de schilder Jan Gerrit Kraak, die hier in totaal elf éénkamerwoningen heeft laten bouwen met een oppervlak van 12-20 m². De laatste vijf van deze kleine woningen zijn pas afgebroken in 1960.⁴⁶

Er is één huis met tuin (nummers 117 en 118) die ten tijde van de opname van de kadastrale minuutkaart in bezit was van de zogenaamde Sociëteit van Meppel. Dit gebouw is gebouwd in 1772 als onderdeel van een dubbel woonhuis door een uit Nederlands-Indië teruggekeerde chirurgijn, waardoor het ook de bijnaam 'Oost-Indisch Huis' heeft gedragen.⁴⁷ Het westelijke deel is aangekocht door de sociëteit in 1809 voor bijeenkomsten van dit 'natuurkundig gezelschap'.⁴⁸ In de achtertuin is in de loop van de 19de eeuw een schouwburg gebouwd.⁴⁹ De sociëteit zetelt nog aan de Kruisstraat tegen het eind van de 19de eeuw, gesitueerd op het middelste deel van het huidige adres Kruisstraat 6 (fig. 2.2), maar verlaat het pand in 1898.⁵⁰

Op de topografische kaart van 1893 (bijlage 9) is te zien dat het grootste deel van het plangebied bebouwd is.⁵¹ Het voormalige tracé van de Noteboomstraat door het huidige park aan het Slotplantsoen is nog steeds zichtbaar.

Nadat de sociëteit in 1898 het pand aan de Kruisstraat had verlaten, is het in gebruik genomen voor een schoenenfabriek, de firma Wolff (fig. 2.3). Deze trok ook het perceel aan de oostzijde (het oostelijke deel van het oude dubbele woonhuis) en een kleiner perceel met een gebouw aan de westzijde bij de schoenenfabriek. Hier zaten op dat moment respectievelijk een manufacturenzaak en een fietsenfabriek.⁵² Thans vormen deze drie gebouwen één geheel op het adres Kruisstraat 6. De firma Wolff hield op te bestaan nadat de gehele familie Wolff was omgekomen in Auschwitz tussen 1942 en 1944. Het bedrijf bleef onder Duits bewind nog wel opereren tot begin 1945. In 1953 is het verkocht aan nieuwe eigenaren, die er de lederwarenfabriek Urzo vestigden. Dit transformeerde in de jaren '60 naar een groot- en detailhandel in kleding en later ook in woninginrichting.⁵³ Deze functie heeft het gebouw op het adres Kruisstraat 6 nu nog steeds.

⁴⁵ Beeldbank RCE; beeldbank.cultureelerfgoed.nl.

⁴⁶ Ter Heide 1988, 23.

⁴⁷ Ponne 2010, 38.

⁴⁸ Ponne 1989a, 24.

⁴⁹ Ponne 2010, 41.

⁵⁰ Ponne 1989b, 25.

⁵¹ Topotijdreis Kadaster; www.topotijdreis.nl.

⁵² Ponne 2010, 41.

⁵³ Ponne 2010, 45-46.

Fig. 2.2. Foto van de Kruisstraat rond 1890-1900, met aan de rechterzijde (met het hekwerk) het dubbele woonhuis met de bijnaam 'Oost-Indisch Huis', waarvan het westelijk deel in gebruik was voor de Sociëteit van Meppel. Helemaal rechts is het gebouw van de bakkerij met het adres Kruisstraat 2 (bron: Stichting Oud Meppel; oudmeppel.nl).

Fig. 2.3. Foto van het interieur van de schoenenfabriek van de firma Wolff op het adres Kruisstraat 6 rond 1900-1919. Het balkon van de schouwburgzaal van de sociëteit is nog zichtbaar (bron: Stichting Oud Meppel; oudmeppel.nl).

Op het adres Kruisstraat 2 is in 1885 een bakkerij begonnen. Deze heeft verschillende eigenaren gehad en als gevolg ook verschillende namen gekend, waaronder bakkerij Rooseboom, Berlijn en thans Nijstad. Hoe oud het gebouw is waarin de bakkerij gevestigd is kon niet direct achterhaald worden, al is deze dus ouder dan 1885 en waarschijnlijk (op basis van de vergelijkbare vorm en grootte) al aanwezig ten tijde van de opname van de kadastrale minuutkaart in 1811-1832.

Ter plaatse van het huidige adres Kruisstraat 10 hebben voorheen twee aparte gebouwen gestaan, gescheiden door een steeg (fig. 2.4; duidelijk zichtbaar op de kadastrale minuutkaart in bijlage 8). Aan het begin van de 20ste eeuw heeft in het westelijke gebouw een kledingwinkel gezeten van Egbert Volk. In het oostelijke gebouw zat een kruidenier. De steeg naar de achterzijde leidde naar een tabaksfabriek. In 1976 is ten behoeve van de kledingwinkel van Egbert Volk nieuwbouw gerealiseerd, waarvoor de hier genoemde gebouwen op deze locatie zijn gesloopt. Hoe oud deze gebouwen waren kon niet direct achterhaald worden, al zullen deze ook al op zijn minst dateren uit de tijd van de opname van de kadastrale minuutkaart in 1811-1832. Dit kan worden afgeleid uit het feit dat deze gebouwen nog exact dezelfde vorm en grootte hebben op de plannen van de herinrichting van het gebied uit de jaren '50-'80 (vergelijk fig. 2.5 en bijlage 8).

Fig. 2.4. Foto van de voormalige bebouwing ter plaatse van het adres Kruisstraat 10 rond 1920-1940, met links de kledingwinkel van Egbert Volk, rechts de kruidenier, en in het midden de steeg die leidde naar de tabaksfabriek (bron: Stichting Oud Meppel; oudmeppel.nl).

De grootste herinrichting van het gebied vond plaats tussen de jaren '50 en '80. De grote drijfveer hiervoor was het verbeteren van de verkeersdoorstroming in het centrum van Meppel door het doortrekken van de Noteboomstraat naar de Eendrachtstraat in het westen (fig. 2.5). Deze ontwikkeling is pas voor het eerst zichtbaar op de topografische kaart van 1995 (bijlage 11).⁵⁴ Het nieuwe tracé van de Noteboomstraat was echter gereed in 1986. Hiervoor moest in 1985 het achterste deel van de zaak van Urzo gesloopt worden, die daarvoor in ruil een uitbouw konden maken naar het oosten, achter de

⁵⁴ Topotijdreis Kadaster; www.topotijdreis.nl.

bakkerij op het huidige adres Kruisstraat 2 langs.⁵⁵ Het huidige pand van Urzo, buiten het oudere ‘Oost-Indisch Huis’, dateert dan ook uit deze periode. Ook de resterende éénkamerwoningen aan de Krakerij werden in 1960 gesloopt, zoals eerder genoemd.

De gebouwen langs de noordzijde van het oude tracé van de Noteboomstraat betroffen twaalf woningen, waarvan enkele gelegen zijn geweest binnen het plangebied. Deze zijn afgebroken tussen 1954 en 1974. Aan de zuidzijde waren drie kleine en één grote woning aanwezig, die zijn afgebroken in 1959. De grote woning (fig. 2.6) was eigendom van en werd bewoond door de bankier J. Slot, naar wie het Slotplantsoen is vernoemd.⁵⁶ Deze woning was gelegen in de zuidoostelijke punt van het huidige plangebied. Hoe oud de gebouwen langs het voormalige tracé van de Noteboomstraat waren kon niet direct achterhaald worden, al is het mogelijk dat sommigen (op basis van de vergelijkbare vorm en grootte) al aanwezig waren tijdens de opname van de kadastrale minuutkaart in 1811-1832.

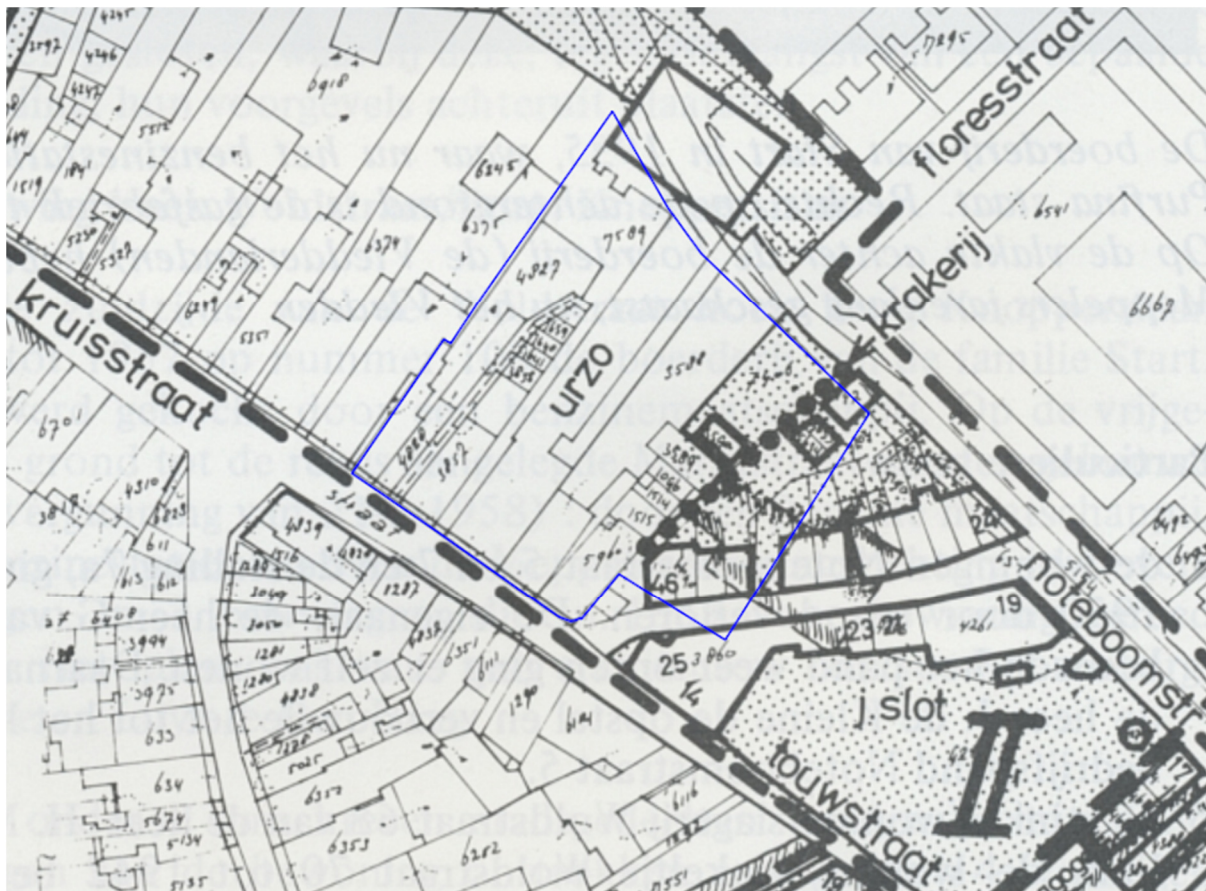

Fig. 2.5. Plannen van de herinrichting die is uitgevoerd in het gebied in de jaren '50-'80, met daarop aangegeven het huidige plangebied. De gesloopte gebouwen langs de Krakerij, het voormalige tracé van de Noteboomstraat en de achterzijde van de zaak van 'Urzo' zijn vet omlijnd (bron: Ter Heide 1988, 22).

⁵⁵ Ter Heide 1988, 27.

⁵⁶ Ter Heide 1988, 24.

Fig. 2.6. Foto van het voormalige adres Noteboomstraat 25 in 1930, op de hoek van de Touwstraat (straat naar rechts) en het voormalige tracé van de Noteboomstraat (straat naar links). Het gebouw helemaal links is de bakkerij op het adres Kruisstraat 2.

2.3.6 ARCHEOLOGISCHE VERWACHTING (LS05)

Uit het bureauonderzoek is gebleken dat het plangebied gelegen is aan de noordzijde van de historische kern van Meppel. Op het oudste historische kaartmateriaal dat beschikbaar is, daterend in de 17de eeuw, is het onduidelijk of er sprake is van bebouwing in het plangebied. Op de eerste betrouwbare kaart van het plangebied, de kadastrale minuutkaart van 1811-1832, komt in het plangebied reeds bebouwing voor die veelal thans nog aanwezig is. Hiertoe behoren de bakkerij op het adres Kruisstraat 2 en het 'Oost-Indisch Huis' op het adres Kruisstraat 6. Ter plaatse van het adres Kruisstraat 10 is tot in de jaren '70 ook bebouwing aanwezig geweest die waarschijnlijk al aanwezig was ten tijde van de opname van de kadastrale minuutkaart. In de zuidoosthoek van het plangebied heeft tot aan de herinrichting in de jaren '50-'80 een voormalig tracé van de Noteboomstraat gelegen, waarlangs eveneens bebouwing aanwezig is geweest die op zijn minst terug lijkt te gaan tot de opname van de kadastrale minuutkaart. Tot slot zijn aan de noordoostzijde van het plangebied complexen van éénkamerwoningen aanwezig geweest, die op zijn minst teruggaan tot de kadastrale minuutkaart en waarvan de laatsten pas zijn gesloopt in de jaren '60. Een kaartweergave van deze bekende hoge verwachtingen en de soms nog aanwezige gebouwen uit de Midden-Nieuwe Tijd en het begin van de Late Nieuwe Tijd is opgenomen in bijlage 11.

Daarnaast kan voor het gehele plangebied een algemene hoge verwachting worden uitgesproken op het aantreffen van sporen en resten van bewoning uit de periode Late Middeleeuwen–Midden-Nieuwe Tijd. Er is weinig informatie beschikbaar over bewoning in het plangebied voorafgaand aan de opname van de kadastrale minuutkaart in de Midden-Nieuwe Tijd, maar vanwege de ligging in de historische kern van Meppel kunnen eventuele sporen en resten uit de periode Late Middeleeuwen–Midden-Nieuwe Tijd uiteraard niet uitgesloten worden. Dit blijkt ook uit eerdere archeologische vondstmeldingen aan de noordzijde van de Kruisstraat, die bebouwing hebben aangetoond vanaf de 15de-16de eeuw. Eventueel aanwezige sporen en resten zullen met name bestaan uit grondsporen, organische resten (hout, houtskool, bot) en anorganische resten (muur- en vloerresten, bouw materiaal, aardewerk, natuursteen, metaal). Deze kunnen voorkomen vanaf het maaiveld en op diepere niveaus, en kunnen verstoord zijn door recentere bebouwing.

Voor de onderliggende dekzandafzettingen geldt een onbekende verwachting op het aantreffen van sporen en resten van bewoning uit de periode Steentijd-Middeleeuwen. Er geldt een onbekende verwachting omdat er weinig tot geen informatie over bewoning in deze tijd in de directe omgeving bekend is. Eventueel aanwezige sporen en resten zullen bestaan uit grondsporen, organische resten (hout, houtskool, bot) en anorganische resten (aardewerk, natuursteen, metaal). Deze kunnen voorkomen onder het antropogene pakket in de top van het dekzand, waarvan de diepteligging in de omgeving slecht bekend is. Het is mogelijk dat de top van het dekzand is verstoord door latere bodemingrepen gerelateerd aan bewoning in de Late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd. Indien er sprake is van een intacte bodemopbouw met een podzolbodem, dan geldt een hoge verwachting. Ontbreekt een podzolbodem, dan geldt een lage verwachting.

3 CONCLUSIE

In het plangebied Meppel-Kruisstraat is het voornemen sloop- en nieuwbouwwerkzaamheden uit te voeren. VUHbs archeologie is verzocht een archeologisch onderzoek in de vorm van een bureauonderzoek uit te voeren, zodat meer inzicht wordt verkregen in de bodemopbouw en archeologische verwachting van het plangebied. Dit onderzoek is uitgevoerd aan de hand van een aantal deelvragen die in dit hoofdstuk nader beantwoord zullen worden.

Wat is de reeds bekende geo(morfo)logische en bodemkundige opbouw van het plangebied?

Het bureauonderzoek heeft uitgewezen dat het plangebied ligt aan de noordzijde van de historische kern van Meppel, dat is ontstaan aan de westelijke rand van het Drentse zandgebied. In het Weichselien is hier dekzand afgezet, waarin tijdens het Holoceen een podzolbodem kan zijn gevormd. Het dekzand kan na verloop van tijd afgedekt zijn geraakt door veen. De top van de stratigrafie zal bestaan uit diverse stadslagen en moderne ophogingslagen.

Wat zijn de vooraf bekende en verwachte archeologische sporen en resten binnen het onderzoeksgebied? Wat is bekend van het karakter, de omvang, (diepte)ligging, uiterlijke kenmerken, datering, gaafheid en conservering van deze sporen en resten?

Uit het bureauonderzoek is gebleken dat het plangebied gelegen is aan de noordzijde van de historische kern van Meppel. Op het oudste historische kaartmateriaal dat beschikbaar is, daterend in de 17de eeuw, is het onduidelijk of er sprake is van bebouwing in het plangebied. Op de eerste betrouwbare kaart van het plangebied, de kadastrale minuutkaart van 1811-1832, komt in het plangebied reeds bebouwing voor die veelal thans nog aanwezig is. Hiertoe behoren de bakkerij op het adres Kruisstraat 2 en het 'Oost-Indisch Huis' op het adres Kruisstraat 6. Ter plaatse van het adres Kruisstraat 10 is tot in de jaren '70 ook bebouwing aanwezig geweest die waarschijnlijk al aanwezig was ten tijde van de opname van de kadastrale minuutkaart. In de zuidoosthoek van het plangebied heeft tot aan de herinrichting in de jaren '50-'80 een voormalig tracé van de Noteboomstraat gelegen, waarlangs eveneens bebouwing aanwezig is geweest die op zijn minst terug lijkt te gaan tot de opname van de kadastrale minuutkaart. Tot slot zijn aan de noordoostzijde van het plangebied complexen van éénkamerwoningen aanwezig geweest, die op zijn minst teruggaan tot de kadastrale minuutkaart en waarvan de laatsten pas zijn gesloopt in de jaren '60.

Daarnaast kan voor het gehele plangebied een algemene hoge verwachting worden uitgesproken op het aantreffen van sporen en resten van bewoning uit de periode Late Middeleeuwen-Midden-Nieuwe Tijd. Er is weinig informatie beschikbaar over bewoning in het plangebied voorafgaand aan de opname van de kadastrale minuutkaart in de Midden-Nieuwe Tijd, maar vanwege de ligging in de historische kern van Meppel kunnen eventuele sporen en resten uit de periode Late Middeleeuwen-Midden-Nieuwe Tijd uiteraard niet uitgesloten worden. Dit blijkt ook uit eerdere archeologische vondstmeldingen aan de noordzijde van de Kruisstraat, die bebouwing hebben aangetoond vanaf de 15de-16de eeuw. Eventueel aanwezige sporen en resten zullen met name bestaan uit grondsporen, organische resten (hout, houtskool, bot) en anorganische resten (muur- en vloerresten, bouw materiaal, aardewerk, natuursteen, metaal). Deze kunnen voorkomen vanaf het maaiveld en op diepere niveaus, en kunnen verstoord zijn door recentere bebouwing.

Voor de onderliggende dekzandafzettingen geldt een onbekende verwachting op het aantreffen van sporen en resten van bewoning uit de periode Steentijd-Middeleeuwen. Er geldt een onbekende verwachting omdat er weinig tot geen informatie over bewoning in deze tijd in de directe omgeving bekend is. Eventueel aanwezige sporen en resten zullen bestaan uit grondsporen, organische resten (hout, houtskool, bot) en anorganische resten (aardewerk, natuursteen, metaal). Deze kunnen voorkomen onder het antropogene pakket in de top van het dekzand, waarvan de diepteligging in de omgeving slecht bekend is. Het is mogelijk dat de top van het dekzand is verstoord door latere bodemingrepen gerelateerd aan bewoning in de Late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd. Indien er sprake is van een intacte

bodemopbouw met een podzolbodem, dan geldt een hoge verwachting. Ontbreekt een podzolbodem, dan geldt een lage verwachting.

Wat zijn de te nemen vervolgstappen om te komen tot een waardering van de eventueel aanwezige archeologische sporen en resten, op basis waarvan uiteindelijk een beleidsbeslissing (meestal een selectiebesluit) genomen kan worden?
Voor de overzichtelijkheid wordt deze vraag beantwoord in het hiernavolgende hoofdstuk 4.

4 AANBEVELINGEN

Het bureauonderzoek heeft aangetoond dat voor het hele plangebied nog een algemene hoge verwachting geldt op het aantreffen van sporen en resten van bewoning uit de periode Late Middeleeuwen–Midden–Nieuwe Tijd, een specifieke verwachting voor bebouwing bekend van historisch kaartmateriaal die teruggaat tot minstens het begin van de 19de eeuw, en daarnaast nog een onbekende verwachting op het aantreffen van sporen en resten van bewoning uit de periode Steentijd–Middeleeuwen op het onderliggende dekzand. Op basis van deze bevindingen wordt archeologisch vervolgonderzoek zinvol of noodzakelijk geacht. Geadviseerd wordt vervolgonderzoek uit te voeren in de vorm van een verkennend booronderzoek. Het doel van dit verkennend booronderzoek is om de bodemopbouw en mate van intactheid vast te stellen, en deze archeologische verwachting te toetsen. Daarbij dienen ook de voorgenomen werkzaamheden in meer detail bekend te zijn, zodat kan worden geëvalueerd in hoeverre deze een bedreiging vormen voor de potentiële archeologische niveaus, en aan de hand daarvan te bepalen of en waar vervolgonderzoek noodzakelijk is.

Het is aan de bevoegde overheid, de gemeente Meppel, om op basis van dit advies een besluit te nemen ten aanzien van het vervolgtraject. De archeologische meldingsplicht blijft te allen tijde van kracht. Wanneer tijdens graafwerkzaamheden archeologische sporen of resten worden aangetroffen, dan dient dit, conform art. 5.10 van de Erfgoedwet 2016, direct te worden gemeld bij de bevoegde overheid.

5 LITERATUUR

- Actueel Hoogtebestand Nederland, 2019: *AHN3*, Amersfoort.
- Alterra, 2006: *Bodemkaart van Nederland 1:50.000*, Wageningen.
- Alterra, 2008: *Geomorfologische kaart Nederland 1:50.000*, Wageningen.
- Bakker, H. de/J. Schelling, 1989: *Systeem van bodemclassificatie voor Nederland. De hogere niveaus* (2de, gewijzigde druk), Wageningen.
- Berendsen, H.J.A, 2008a: *De vorming van het land. Inleiding in de geologie en de geomorfologie* (5de herziene druk), Assen.
- Berendsen, H.J.A, 2008b: *Landschappelijk Nederland. De fysisch-geografische regio's* (4de herziene druk), Assen.
- Bergh, T.A. van den, 2018: *Herinrichting Noteboomstraat te Meppel. Gemeente Meppel. Archeologisch vooronderzoek: een bureauonderzoek*, Weesp (RAAP-notitie 6346).
- Berkel, G. van/K. Samplonius, 2018: *Nederlandse plaatsnamen verklaard*, Rotterdam.
- Boer, A. de, 2015: *Vledderstraat, Meppel, gemeente Meppel: een bureau- en inventariserend veldonderzoek in de vorm van boringen*, Utrecht (Bureau voor Archeologie Rapport 144).
- Boer, A.G. de/S. van der Aa, 2010: *Gemeente Meppel. Archeologische verwachtings- en beleidsadvieskaart*, Amersfoort (ADC Heritage Rapport H037).
- Bosch, J.H.A., 2007: *Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode. Op basis van de Standaard Boor Beschrijvingsmethode versie 5.2*, Utrecht (TNO-rapport NITG 2007-U-R0246/A).
- Groenhuijzen, M.R., 2020: *Plan van Aanpak verkennend booronderzoek Meppel-Kruisstraat*, Amsterdam.
- Heide, R. ter, 1988: "Sanering binnenstad Meppel – deel 5. In de periode 1948-1988", *Kwartaalblad Oud Meppel* 10(4), 7-49.
- Huisman, N., 2009: *Meppel, Hoofdstraat, Kerkplein & Hoogetin. Een archeologische begeleiding*, Amersfoort (ADC Rapport 2324).
- Jezeer, W., 2009: *Meppel-Woldstraat 68 (Gemeente Meppel). Een Archeologische Begeleiding*, Amersfoort (ADC Rapport 1033).
- Kappel, K. van/A.G. de Boer, 2009: *Meppel Hoofdstraat, Kerkplein en Hoogetin. Een Bureauonderzoek*, Amersfoort (ADC Rapport 1974).
- Lubbers, N./I. Hesselings, 2006: *Archeologisch onderzoek Woldstraat 68 te Meppel. Bureauonderzoek*, Assen (Grontmij Archeologische Rapporten 314).
- Nederlands Normalisatie-instituut, 1989: *Nederlandse Norm NEN 5104, Classificatie van onverharde grondmonsters*, Delft.

Ponne, W., 1989a: “De Maatschappij tot Nut van ’t Algemeen in de 19de eeuw. Deel 1 De periode 1799-1824”, *Kwartaalblad Oud Meppel* 11(2), 15-44.

Ponne, W., 1989b: “De Maatschappij tot Nut van ’t Algemeen in de 19de eeuw. Deel 2 De periode 1824-1896”, *Kwartaalblad Oud Meppel* 11(3), 11-25.

Ponne, W., 2010: “Het ‘Oost-Indische Huis’ aan de Kruisstraat”, *Kwartaalblad Oud Meppel* 32(1), 38-47.

RAAP, 2017: *Deborah3, v1.1.106*, Amsterdam.

TNO-GDN, 2020a: *Formatie van Boxtel* (Stratigrafische Nomenclator van Nederland, TNO-Geologische Dienst Nederland), <http://www.dinoloket.nl/stratigrafische-nomenclator/formatie-van-boxtel>.

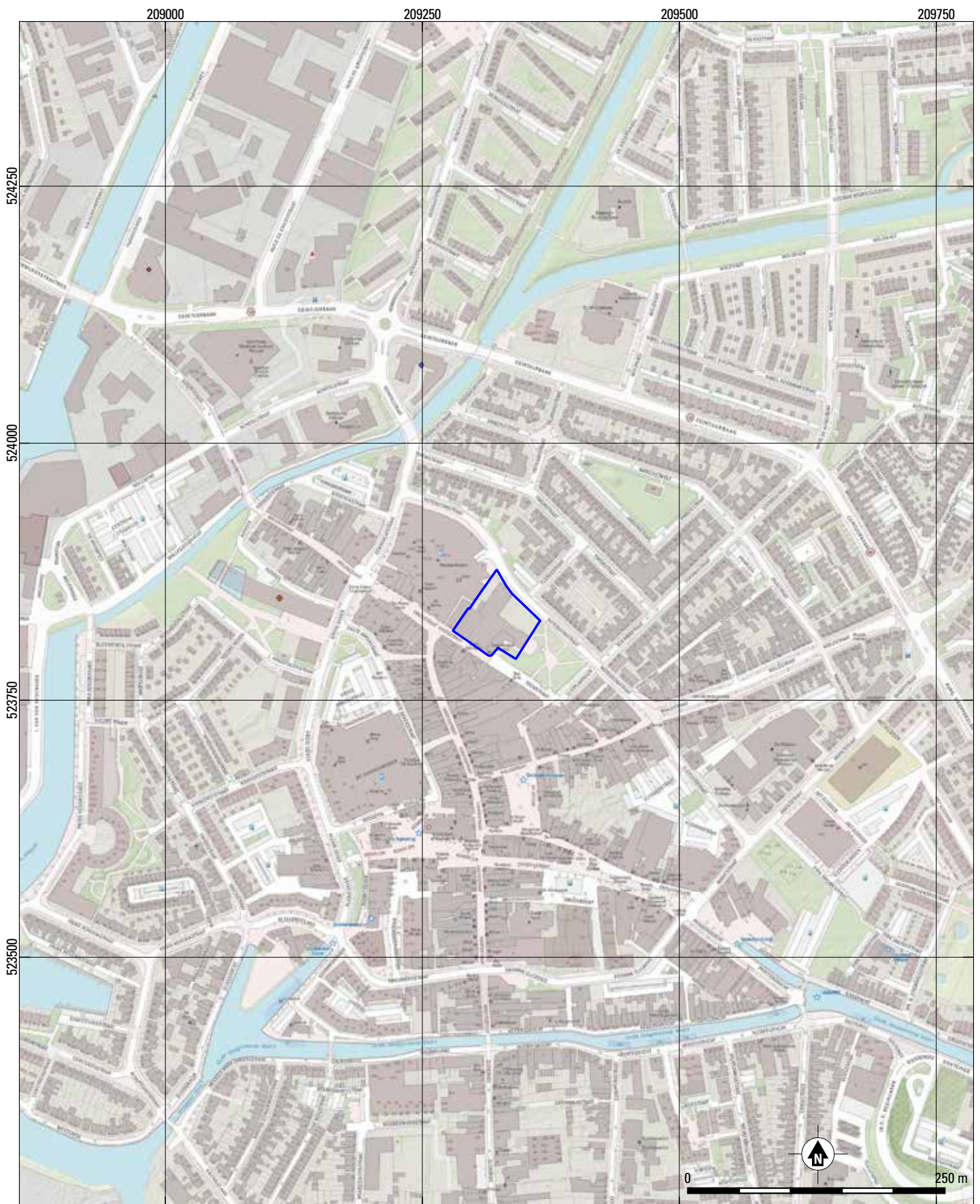
TNO-GDN, 2020b: *Formatie van Drente* (Stratigrafische Nomenclator van Nederland, TNO-Geologische Dienst Nederland), <http://www.dinoloket.nl/stratigrafische-nomenclator/formatie-van-drente>.

TNO-GDN, 2020c: *Formatie van Nieuwkoop* (Stratigrafische Nomenclator van Nederland, TNO-Geologische Dienst Nederland), <http://www.dinoloket.nl/stratigrafische-nomenclator/formatie-van-nieuwkoop>.

MEPPEL – KRUISSTRAAT

BIJLAGE 1: ARCHEOLOGISCHE PERIODEN.

Begin		Eind	Periode
1850 na Chr.			Late Nieuwe Tijd
1650 na Chr.	-	1849 na Chr.	Midden-Nieuwe Tijd
1500 na Chr.	-	1649 na Chr.	Vroege Nieuwe Tijd
1250 na Chr.	-	1499 na Chr.	Late Middeleeuwen B
1050 na Chr.	-	1249 na Chr.	Late Middeleeuwen A
900 na Chr.	-	1049 na Chr.	Vroege Middeleeuwen D
725 na Chr.	-	899 na Chr.	Vroege Middeleeuwen C
525 na Chr.	-	724 na Chr.	Vroege Middeleeuwen B
450 na Chr.	-	524 na Chr.	Vroege Middeleeuwen A
270 na Chr.	-	449 na Chr.	Laat-Romeinse tijd
70 na Chr.	-	269 na Chr.	Midden-Romeinse tijd
12 voor Chr.	-	69 na Chr.	Vroeg-Romeinse tijd
250 voor Chr.	-	13 voor Chr.	Late IJzertijd
500 voor Chr.	-	251 voor Chr.	Midden-IJzertijd
800 voor Chr.	-	501 voor Chr.	Vroege IJzertijd
1100 voor Chr.	-	801 voor Chr.	Late Bronstijd
1800 voor Chr.	-	1101 voor Chr.	Midden-Bronstijd
2000 voor Chr.	-	1801 voor Chr.	Vroege Bronstijd
2850 voor Chr.	-	2001 voor Chr.	Laat-Neolithicum
4200 voor Chr.	-	2851 voor Chr.	Midden-Neolithicum
5300 voor Chr.	-	4201 voor Chr.	Vroeg-Neolithicum
6450 voor Chr.	-	4901 voor Chr.	Laat-Mesolithicum
7100 voor Chr.	-	6451 voor Chr.	Midden-Mesolithicum
8800 voor Chr.	-	7101 voor Chr.	Vroeg-Mesolithicum
35.000 voor Chr.	-	8801 voor Chr.	Laat-Paleolithicum
300.000 voor Chr.	-	35.001 voor Chr.	Midden-Paleolithicum
		300.000 voor Chr.	Vroeg-Paleolithicum

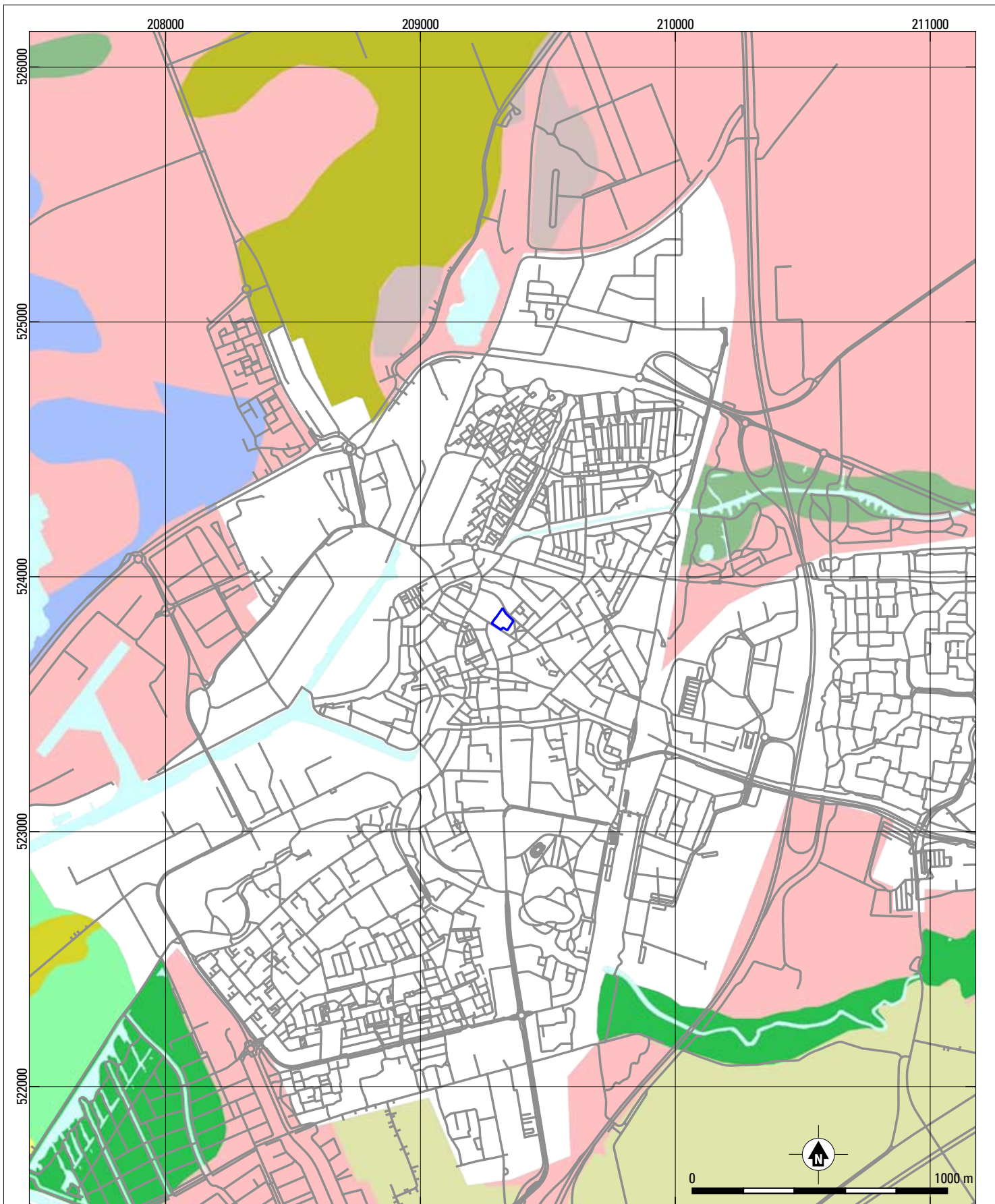

Meppel - Kruisstraat

Bijlage 2: Locatie van het plangebied op de topografische kaart (bron: PDOK).
Schaal 1:5.000.

 Plangebied

Meppel - Kruisstraat

Bijlage 4: Geomorfologische kaart met daarop geprojecteerd het plangebied (bron: Alterra 2008). Schaal 1:20.000.

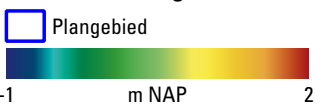

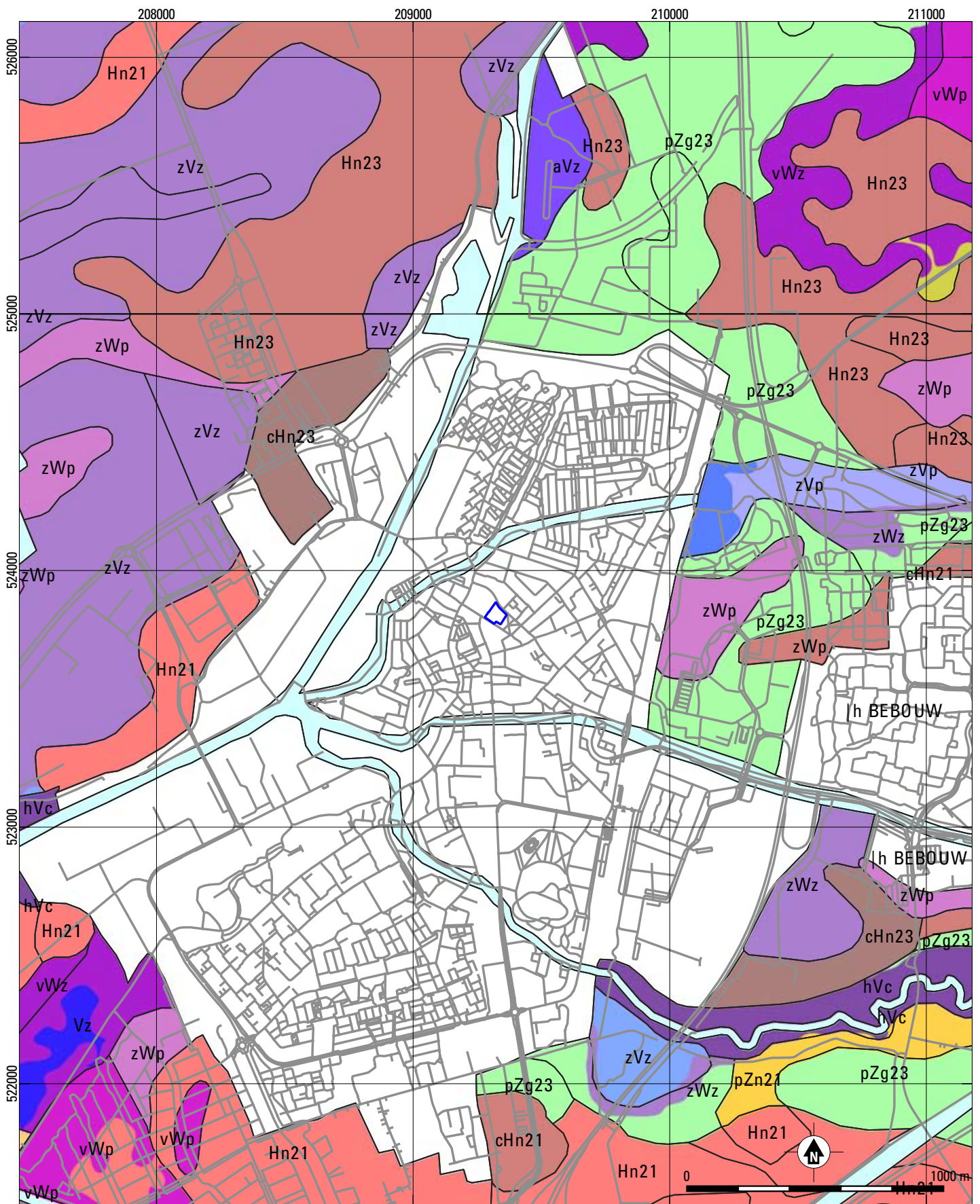
Plangebied	Rivierduin	Ontgonnen veenvlakte
Vlakte van smeltwaterafzettingen	Dalvormige laagte	Water
Vlakte van dekzandafzettingen	Beekdalbodem	Niet gekarteerd (bebouwde zone)
Dekzandwelingen	Vlakte van rivierafzettingen	
Dekzandrug	Veenkoloniale ontginningsvlakte	

Meppel - Kruisstraat

Bijlage 5: Hoogtemodel met daarop geprojecteerd het plangebied (bron: Actueel Hoogtebestand Nederland 2019). Schaal 1:10.000.

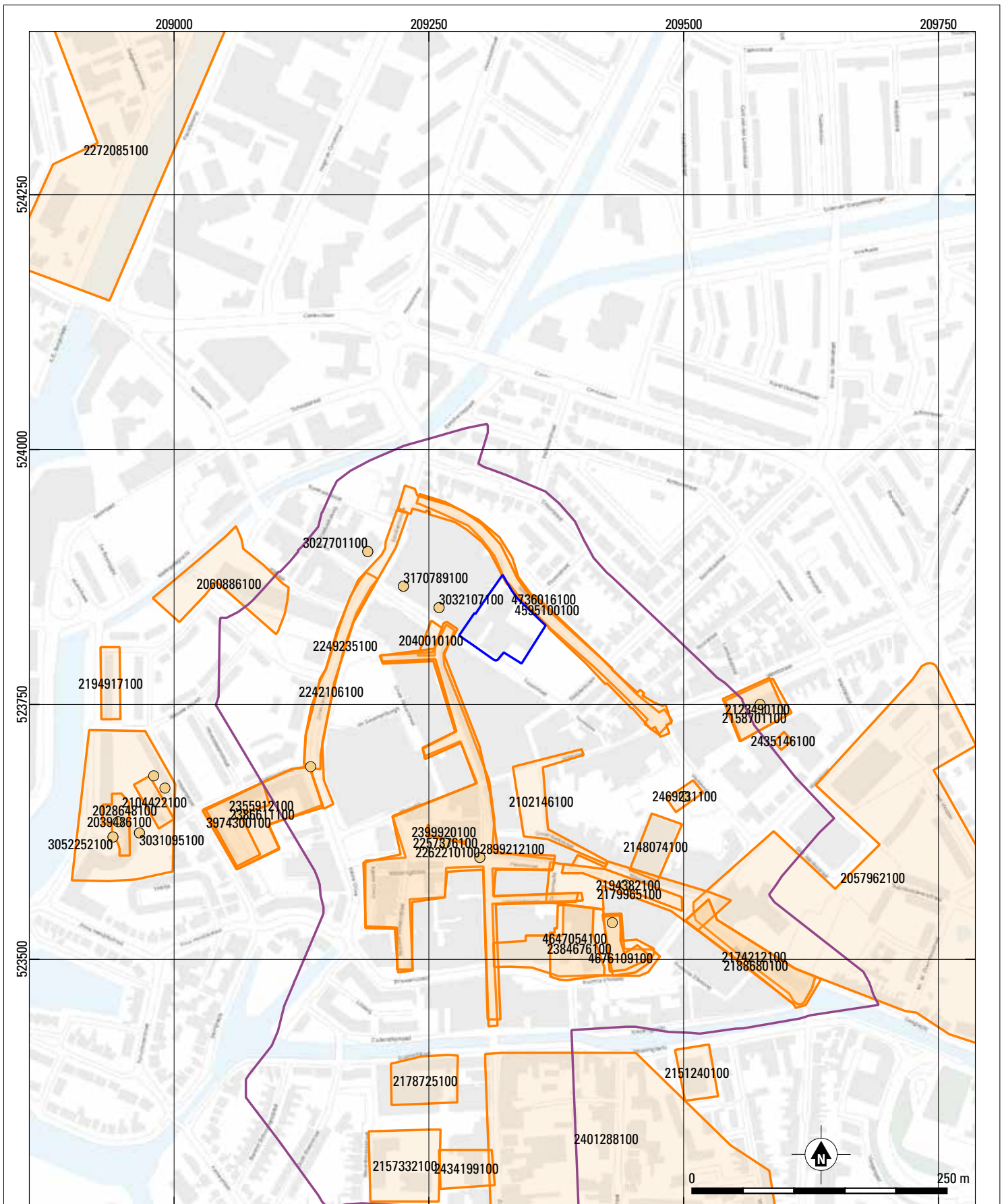

Meppel - Kruisstraat

Bijlage 6: Bodemkaart met daarop geprojecteerd het plangebied (bron: Alterra 2006). Schaal 1:20.000.

Plangebied	Moerige podzolgronden (vWp)	Madeveengronden op zand (aVz)
Veldpodzolgronden op zand (Hn21-23)	Moerige eerdgronden (vWz)	Vlierveengronden op zand (Vz)
Laarpodzolgronden op zand (cHn21-23)	Moerige podzolgronden met zanddek (zWp)	Koopveengronden op veen (hVc)
Gooreerdgronden op zand (pZn21)	Moerige eerdgronden met zanddek (zWz)	Water
Beekeerdgronden op lemig zand (pZg23)	Meerveengronden op zand (zVz-zVp)	Bebouwde zone

Meppel - Kruisstraat

Bijlage 7: Archeologische gegevens rondom het plangebied (bron: Archis III).
 Schaal 1:5.000.

- Plangebied
- AMK-terrein
- Archeologische onderzoeksmelding
- Archeologische vondstmelding

209250

209300

209350

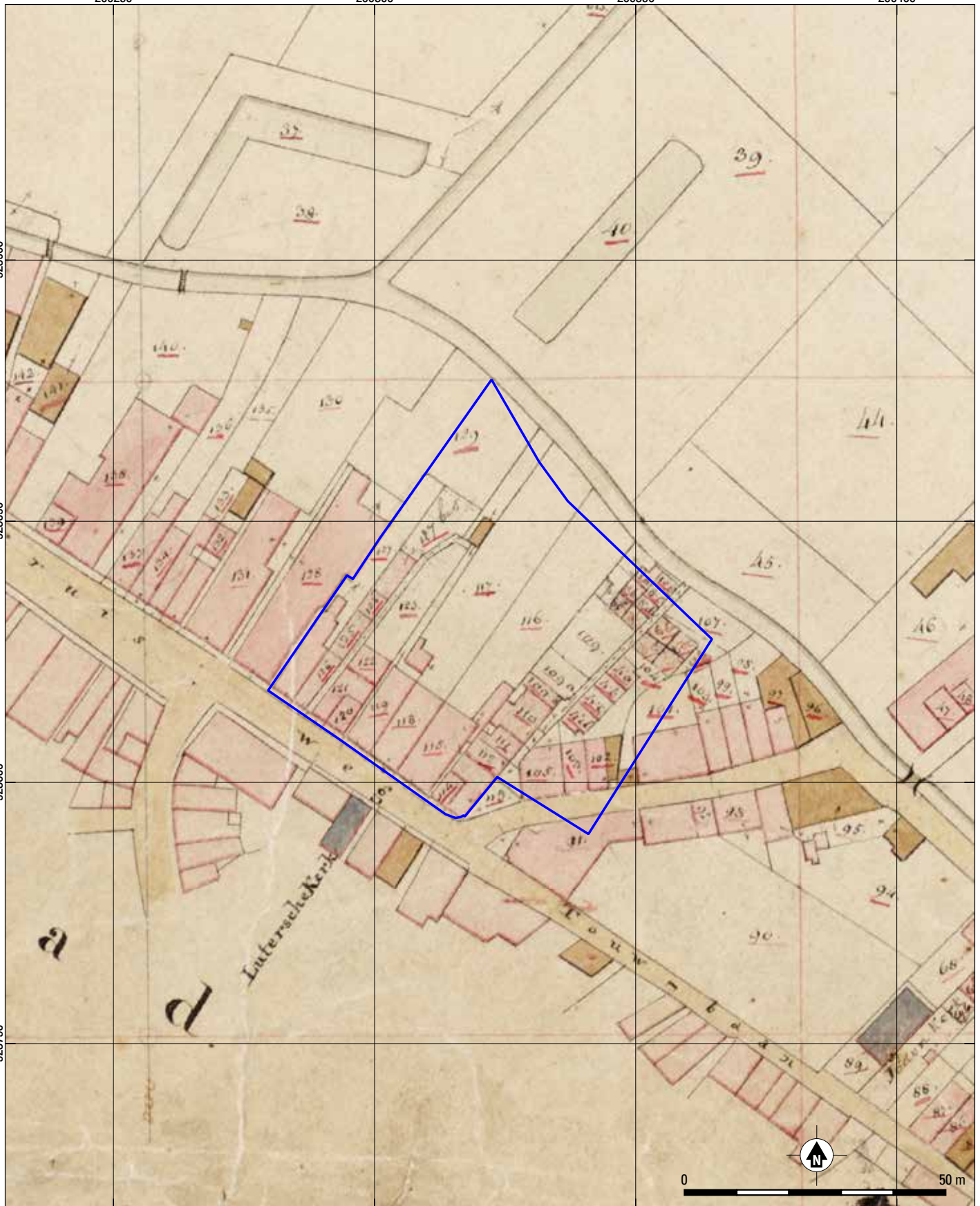
209400

523900

523850

523800

523750

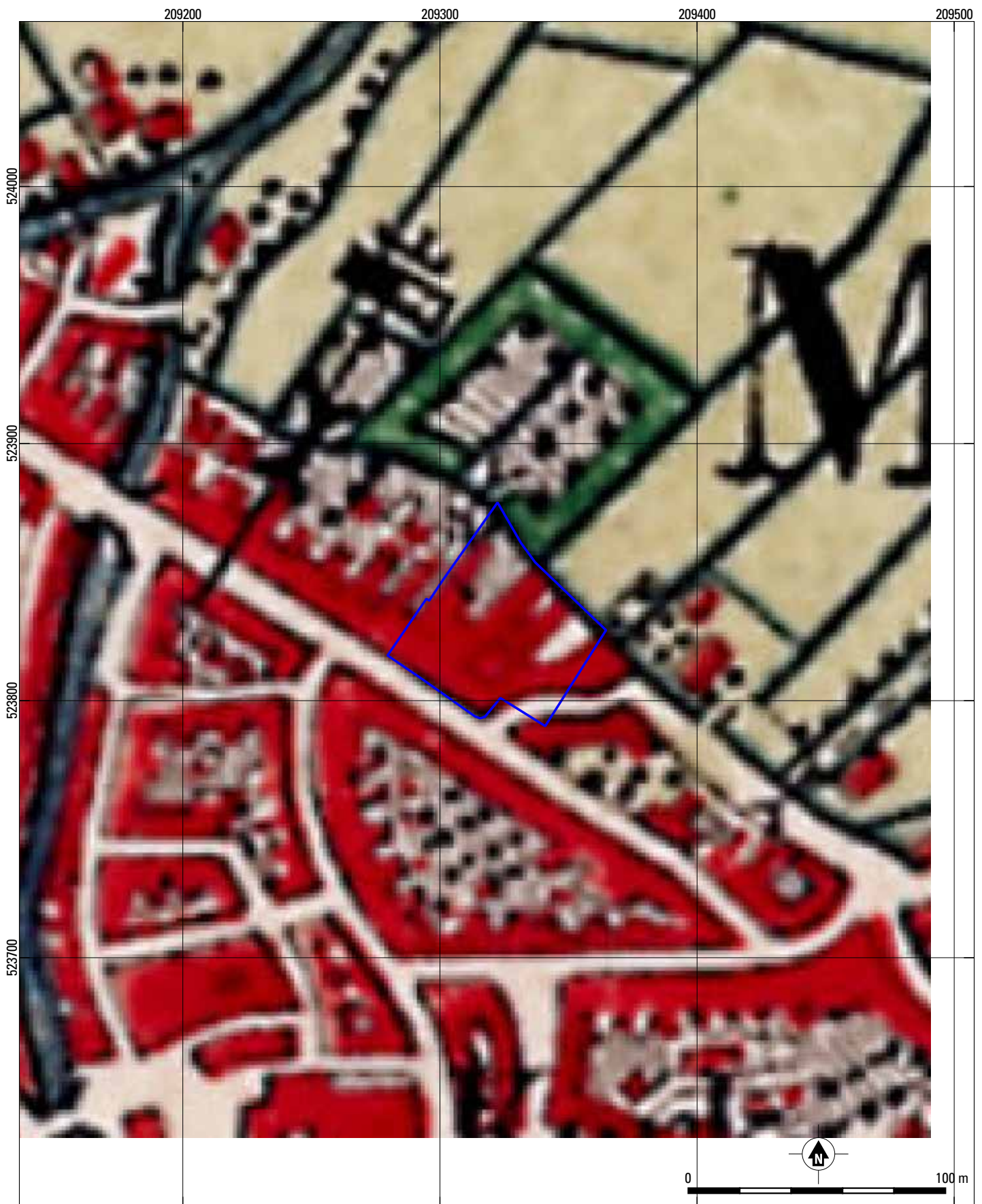

Meppel - Kruisstraat

Bijlage 8: Kadastrale minuutkaart uit 1811-1832 met daarop geprojecteerd het plangebied (bron: Beeldbank RCE). Schaal 1:1.000.

 Plangebied

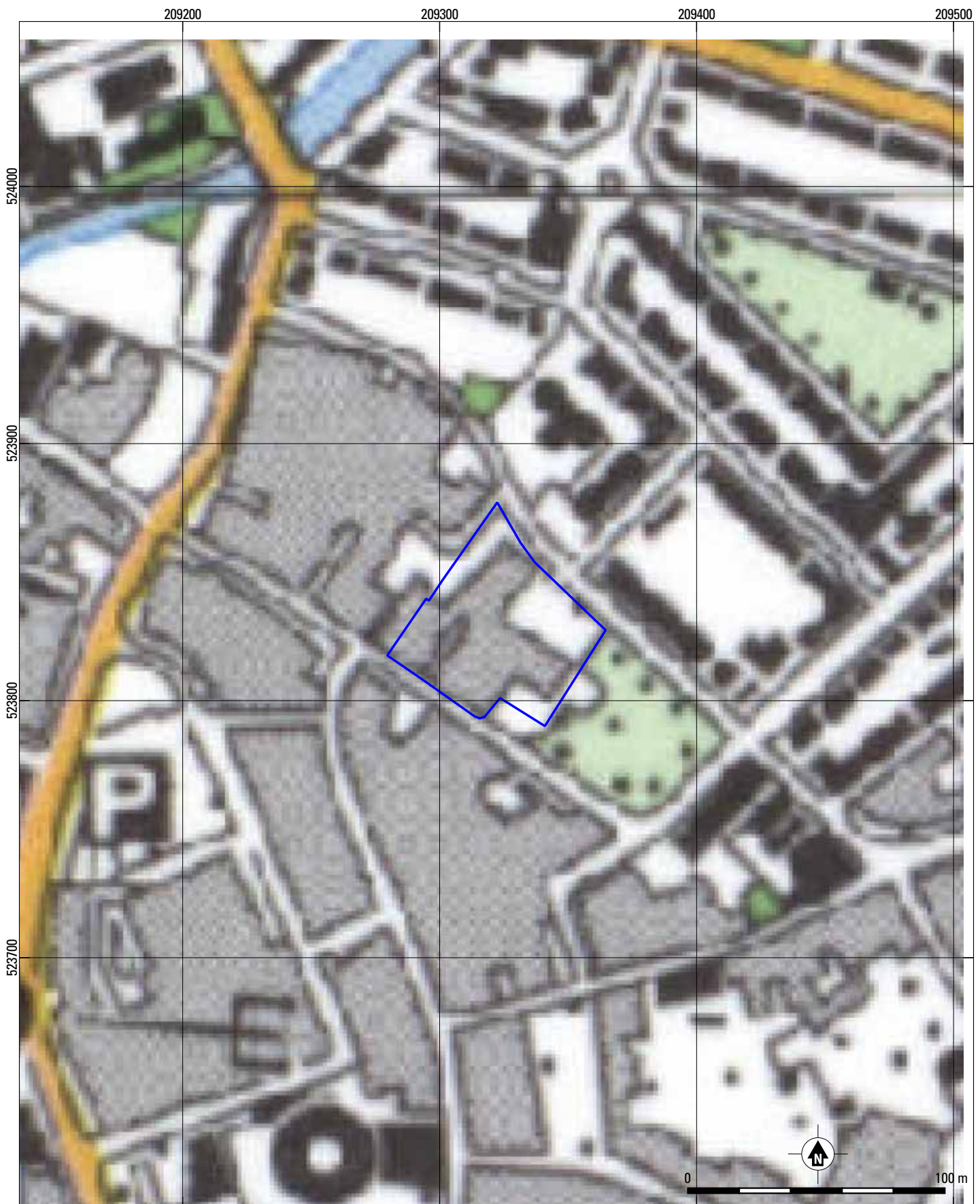

Meppel - Kruisstraat

Bijlage 9: Topografische kaart uit 1893 met daarop geprojecteerd het plangebied (bron: Topotijdreis Kadaster). Schaal 1:2.000.

 Plangebied

Meppel - Kruisstraat

Bijlage 10: Topografische kaart uit 1995 met daarop geprojecteerd het plangebied (bron: Topotijdreis Kadaster). Schaal 1:2.000.

 Plangebied

209300

209350

523850

523800

Meppel - Kruisstraat

Bijlage 11: Bekende archeologische verwachting voor het plangebied voor de Midden-Nieuwe Tijd en Late Nieuwe Tijd. Schaal 1:500.

 Plangebied

 Bebouwing

 Wegen/stegen

 Tuinen

A Bakkerij Kruisstraat 2 (vanaf pre-1811/32)

B Bebouwing achter bakkerij (vanaf pre-1811/32)

C 'Oost-Indisch Huis' Kruisstraat 6 (1774)

D Uitbreidingen schouwburg/firma Wolff/Urzo (19de-20ste eeuw)

E Voormalige bebouwing Kruisstraat 10 (vanaf pre-1811/32, gesloopt '1970)

F Eénkamerwoningen Krakerij (vanaf pre-1811/32, gesloopt '1960)

G Woningen Noteboomstraat (vanaf pre-1811/32), gesloopt 1959-74)

H Grote woning Noteboomstraat 25 (vanaf pre-1811/32, gesloopt 1959)

archeologie